

למשה בפיני:

אתיא, הרי הן נלמדות ב"זה הכלל" [שאמר תנא דידן בסוף דבריו].

אלא, לתנא דבי רבי ישמעאל, דאמר מנין של י"ח טרפות, משמע מדבריו שרק י"ח טרפות אלו איכא, ותו ליכא.

ולדבריו תקשי: והא איכא בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה [ראה ציור בספר שיחת חולין], שהיא טרפה, ואינה כלולה בתוך מנין י"ח הטרפות! (13)

ומשנינן: תנא דבי רבי ישמעאל סבר ליה כרבי שמעון בן אלעזר, דאמר יכולה היא

והוינן בה: ותו ליכא, וכי אין טריפות נוספות? והא איכא טריפות "ב.ס.ג.ר." שהם סימנים לארבע טריפות, שיבוארו לקמן, וכמו כן איכא שב שמעתתא, שבע סוגי טרפות שלא נשנו במשנה אלא שנו אותן אמוראים, ושגם הן יבוארו לקמן!?

בשלמא לתנא דידן, שלא כתב מנין של טרפות, אלא רק ביאר אותן במשנה, איכא למימר, דתנא - תנא, את הטריות ששנה התנא וביאר במשנתנו, הוא שנה, ואילו את יתר הטרפות, דשייר, ולא ביארן במפורש,

מב-ב

ב. החלק האמצעי, שהוא הארכובה העליונה [ארכובה - לשון ברך. לפי ששני החלקים, הארכובה העליונה והתחתונה הם סביב הברך], וחלק זה הוא השוק, שבמקביל לתחתיתו נמצא "צומת הגידין".

ג. החלק התחתון של הרגל [להוציא את כף הרגל], נקרא ארכובה התחתונה או "ארכובה הנמכרת עם הראש".

ובביאור מקום ה"ארכובה", מצינו כמה פירושים:

א. הארכובה היא העצם עצמה. רש"י לקמן עו א, ד"ה שחיטתו מטהרתו, שקרא לכל העצם התחתונה "ארכובה הנמכרת עם הראש". וכן משמע ברשב"א ברמב"ן ועוד ראשונים.

ב. הארכובה היא הפרקים והחיבורים הקטנים שבין העצמות. ראבי"ה והביאו המרדכי, שכתב: בין פרק התחתון לאמצעי יש עצם קטן המחברם וכו' והיינו, ארכובה. וכן מבואר בשו"ת הרא"ש כלל כ, טז. וראה עוד בפרי מגדים משבצות זהב י"ד נה א.

ג. הט"ז הביא פירוש נוסף בשם מהרי"ש, שארכובה היא הגליד [ובספר שיחת חולין פירש שהוא הסחוס המפריד בין הפרקים לעצמות].

זה נכלל בדברי המשנה "כל שאין כמוה חיה, טרפה". ואילו חכמים הכשירוה על סמך עדותו של תודוס הרופא.

וסמך לכך הם דברי הרמב"ם שפסק [שחיטה ח כג] שאם ניטל הלחי העליון הרי היא טריפה, וכתב הכסף משנה שהרמב"ם בתשובתו הסביר שאין זו הוספה על הטריות אליו שהיות ובודאי לא תחיה, הרי זה נכלל בדברי המשנה "כל שאין כמוה חיה, טרפה".

13. רש"י מבאר שהרגלים האחוריות של הבהמה נקראות רגלים, והקדמיות נקראות ידיים. וכן כתב המרדכי [תרמח] שזה נאמר דוקא ברגלים האחוריות, אבל ברגלים שלפניה, אפילו החתך למעלה מן הארכובה, כשר, לפי ש'חסר' ו'יתר' אינם מטריפים ברגל הקדמית, אך באחורית הם עושים את הבהמה טרפה.

ברגל הבהמה [להוציא את כף הרגל], יש שלשה חלקים [מתחילת שורשה, שהוא בפנים הבהמה, ועד סופה למטה]:

א. החלק העליון, שהוא הירך, הנקרא אף "קולית" [החלק הזה תחוב בראשו בעצם ה"אליה" שמעליה, בתוך גוף הבהמה].

ליכוות, שיעשו לה כוויה במקום החתך על ידי האש, ועל ידי הכוויה היא יכולה להתרפאות, ולחיות.⁽¹⁴⁾

אך תמהה הגמרא: איזה תירוץ הוא שתרצת, שסבר תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון בן אלעזר, שאפשר לה ליכוות ולחיות? והרי אף על גב דיכולה היא ליכוות ולחיות, עדיין תיקשי ליה לתנא דבי רבי ישמעאל, שהרי טריפה היא, ומדוע לא שנו אותה?!

שהרי **למאן קאמר**, לפי מי אמר המתריך שיכולה היא לכוות ולחיות? — **לתנא דבי רבי ישמעאל!**

והרי **תנא דבי רבי ישמעאל**, טרפה — חיה סבירא ליה. ואם כן, מה בכך שהיא יכולה לחיות, הרי כיון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא טריפה, למרות שהיא יכולה להתרפאות ולחיות?!

ועוד, הרי יתכן שרבי שמעון בן אלעזר עצמו סובר שהיא טרפה, אלא סבר כתנא דבי רבי ישמעאל, שעל אף שהיא יכולה להתרפאות ולחיות, הרי היא טריפה?!

ומשנינן: **אלא**, הכי קאמר המתריך דלעיל: **סבר לה תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון בן אלעזר**, דאמר בהדיא [בפ"ג בתוספתא], נחתכו רגליה מארכובה ולמעלה, **כשרה היא**. ולכן לא מנאה במנין הטרפות.

וממשיכה הגמרא להקשות על מנין י"ח טריפות: **והאיכא חסרון בשדרה שמטריך** את הבהמה, ולא נשנה בכלל הי"ח

טריפות?!

דתנן במסכת אהלות [ב ג]:

המת מטמא ב"טומאת אהל", והיינו, שכל הנמצאים באהל המת נטמאים בטומאת המת, על אף שלא נגעו במת עצמו.

טומאת אהל נוהגת גם בעצמות המת, אפילו לא השתייר עליהן מבשר המת. ובתנאי, שיהוו העצמות הנמצאות באהל שדרה שלמה של עצמות השדרה [או גולגלת שלמה, או רוב מניינו ורוב בניינו של עצמות המת].

כמה חסרון יהיה בשדרה, שמעתה לא תקרא עוד "שדרה שלימה", ולא תטמא באהל כדן מת?

בית שמאי אומרים: משתחסר השדרה עצמות שתי חוליות.

ובית הלל אומרים: משתחסר עצם של חוליא אחת.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: **וכן לטרפה**. שלפי בית שמאי לא נעשית הבהמה טרפה בחסרון חוליות בשדרה עד שיחסרו שתי חוליות מהשדרה. ואילו לבית הלל, משתחסר עצם של חוליה אחת, הרי היא טריפה.⁽¹⁵⁾

ומוכח, דלכולי עלמא היא נטרפת בחסרון חוליות השדרה. ותיקשי לתנא דבי רבי ישמעאל, למה לא מנה טריפה זו במנין

15. מבואר בתוספות, שגם לענין רוצח, יש נפקא מינה אם עשה את חברו טריפה, או לאו.

14. ועיין לקמן נד א שאם ניתן לרפאות ולחיות קסבר תנא דבי רבי ישמעאל שאין היא טריפה.

הטריפות, והיה לו למנות תשע עשרה טריפות!?

ומשנינן: מה ששנינו במשנתנו במנין הטריפות "ניקבה המרה", מאן קתני לה, לפי מי יש לשנות את "מרה שניקבה" בכלל י"ח הטריפות? — הרי רבי יוסי ברבי יהודה הוא הסובר כן. אבל הוא יחיד בענין זה [בברייתא לקמן, בעמוד הבא], ואילו תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה טריפה זו. הילכך, אפיק, הוצא את פסול ניקבה המרה ממנין י"ח טרפות, ועייל במקומו את פסול "חרותא".

ואכתי הוינן בה: והאיכא נמי שב שמעתתא, שבע שמועות אשר מנו האמוראים בטרפות, וכיצד קבע תנא דבי רבי ישמעאל שמנינם של הטריפות הוא שמונה עשרה בלבד!?

ואלו הם ה"שב שמעתתא":

א. דאמר רב מתנא: האי בוקא דאטמא, ראש עצם קולית הירך [עיינן ציור בספר שיחת חולין] דשף מדוכתיה, שקפץ ממקומו [שהוא מתחבר בו לעצם האליה], הרי הבהמה טרפה!

ב. ואמר רביש בר פפא משמיה דרב: לקתה הבהמה בכוליא אחת, שאחת מכליותיה של הבהמה התמלאה במוגלה, והגיעה המוגלה עד לחריץ שבתוך הכליה, הרי היא טרפה.

ומשנינן: אכן, חסרון חוליות בשדרה הוי טריפה, ויש למנותה במנין הטריפות. אלא, שאין צורך למנות "תשעה עשר טרפות" כי המסס ובית הכוסות, דקא חשבת להו בתרתי — השבינהו בחדא! שהרי המסס ובית הכוסות סמוכים זה לזה ושניהם אברי עיכול צמודים, וחסרון באחד מהם הוא כחסרון בשני. ולכן, אפיק חדא, הוצא אחד מהם [מהמסס ובית הכוסות] מלמנותו בפני עצמו, ועייל חדא, הוסף את החסרון בחוליות השדרה למנין הטריפות, ושוב יהיה המנין י"ח טרפות, ויכלול בתוכו גם את טרפות ההמסס ובית הכוסות, וגם את חסרון עצמות השדרה.

ואכתי הוינן בה: והאיכא "גלודה", שגם היא טרפה, והיינו, שניטל מהבהמה עורה והופשטה כולה [דאיתא לקמן שחכמים פוסלים]!?

ומשנינן: סבר לה תנא דבי רבי ישמעאל כרבי מאיר, דמכשיר גלודה.

ועוד הוינן בה: והא איכא נמי טרפה הנקראת "חרותא", שהצטמקה הריאה והתקשתה כחירות של דקל, שאם נגרם הצימוק הזה מחמת שאדם הבעית את הבהמה בקולו, שוב אין לה תקנה, ואינה

הראשון, על שעשאו טריפה.

ועיין במנחת חינוך [לד ה]

וביד רמ"ה סנהדרין [עא א] כתב שחייב הראשון.

וזה ברור, שכל זמן שלא מת הנרצח, אין הנרצח חייב על כך שעשאו טריפה, אבל אם מת הנרצח לאחר מכן, יש לדון אם חייב הנרצח שעשאו טריפה רק במקרה שהוא מת מחמת אותה מכה, או גם אם בא אדם אחר והרגו, חייב

ז. ובשר החופה את רוב הכרס שנקרע ברובו הרי הבהמה טרפה.

עד כאן שב שמעתתא.

ומשנינן: טרפות שהן מחמת נקובי [נקבים] — תמניא הוּ.

שמונה טרפות הן מחמת נקיבת האברים, ואלו הן: נקובת הוושט, ניקב קרום של מח, ניקב הלב, ריאה שניקבה, ניקבה הקיבה, ניקבו הדקיין [המעיים], המסס ובית הכוסות שניקבו, הכרס הפנימית שניקבה. (18)

חשביניהו כחד, החשיב התנא את כל שמונת הטרפות מחמת שניקבו אברי הבהמה כטרפה אחת, ולכן אפיק, הוצא מעתה מכלל מנין י"ח הטרפות שב, שבע טרפות, [דהיינו, כיון שכל שמונת הנקבים נימנים כטרפה אחת, יש להפחית ממנין הטרפות שבע טרפות, ולמנות טריפה אחת במקום שמונה טרפות], ועייל במקומן את שב שבעת הטרפות שמנו האמוראים בשב שמעתתא.

ופרכינן: אי הכי, שיש למנות את כל הטרפות של נקבים בתור טרפה אחת. אם כן, פסוקי, פסוקת הגרגרת ופסוקת חוט השדרה, נמי, תרי פסוקי הוּ, ואם כן — חשביניהו בחד? יש למנות את שתי הפסוקות כטרפה אחת, כשם שמנינו את

וכל שכן כשלקתה בשתי הכליות.

ג. ותנן [לקמן נה א] ניטל הטחול, כשרה.

ואמר על כך רב עזירא משמיה דרבא: לא שנו שניטל הטחול כשרה, אלא כאשר ניטל הטחול מגוף הבהמה, היות שהיא יכולה להמשיך ולחיות בלעדיו. אבל אם ניקב הטחול, ולא ניטל הימנה — הרי הבהמה טרפה.

ד. ואמר רבה בר בר חנה אמר שמואל: סימנים, והיינו הקנה והושט, שהם ה"סימנים" הנחתכים בשחיטת הבהמה, שנדלדלו ברובן, (16) והיינו, שניתק החיבור בין הסימנים ובין הבשר שהם דבוקים בו — הרי הבהמה טרפה.

ה. ואמר רבה בר רב שילא אמר רב מתנא אמר שמואל: נעקרה צלע שלמה מעיקרא, ממקום חיבורה לעמוד השדרה [ביחד עם חצי חולייתה], הרי הבהמה טרפה. ואף על גב ששנינו במשנה שרק אם נשתברו רוב צלעותיה היא טריפה, כאן מדובר באופן שונה, שנעקרה הצלע לגמרי ממקומה, ולא באופן שנשברה הצלע ונשארה במקומה.

ו. וגולגולת שנחבסה, שהוכתה מכות רבות, ברובה של הגולגולת — הרי הבהמה טרפה. (17)

[ג] מבארים שנשברה ונסדקה הגולגולת, ואפילו נשארה כל הגולגולת שלימה, אלא שיש סדק ארוך ברובה.

18. "ניקבה המרה" לא נמנית כאן משום דלא סבירא לך כרבי יוסי ברבי יהודה.

16. נתלשו בכמה מקומות, ומחוברין כאן מעט וכאן מעט. לשון רש"י.

17. הרמב"ם מוסיף שנתרוצצה הגולגלת, והיינו, שנתרועעה קרוב לשבירה, אך לא נשברה. כרתי ל ב. והערוך והרשב"א בתורת הבית [ב

ז. **נפולה**, הכוללת את הבהמה שנפלה מהגג.

ח. **ושבורה**, הכוללת את הבהמה שנשתברו רוב צלעותיה, וכן עקירת צלע ממקומה, וחביסת גולגולת, וכן נדלדלו סימנים חשיב "שבורה", שנשבר מקום חיבורם של הסימנים ללחי.

לאפוקי לקותא דרכיש בר פפא, שאמר משמיה דרב, שאפילו לקתה בכוליא אחת הרי היא טרפה, ופליג עליו עולא.

אמר חייא בר רבא: ח' מיני טרפות יש ב"נקובה" [שהיא המין הראשון מבין שמונת המינים של טריפה, שאמר עולא].

א. נקובת הושט. ב. נקובת קרום של מח. ג. נקובת הלב. ד. נקובת הריאה. ה. נקובת הקיבה. ו. נקובת הדקין. ז. נקובת הכרס הפנימי. ח. נקובת ההמסס ובית הכוסות.

ואם תאמר ט' טרפות יש בנקובה, שהרי ניקבה המרה גם היא טריפה?

תשובתך, "ניקבה המרה", רבי יוסי ברבי יהודה קתני לה, רק לפיו ניקבה המרה היא טרפה, אבל חכמים מכשירים.

דתניא: ניקבה הקיבה וכן ניקבו הדקים [המעיים], הרי היא טרפה.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אף ניקבה המרה היא טרפה

הלכות, חבר, כזית, מרה, וקורקבן — סימן

אמר רבי יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי יהודה, שאמר, ניקבה המרה הרי היא טרפה.

שמונת הטריות של נקבים כטרפה אחת, ואם כן, **בצר להו חדא**, נפחתה טרפה אחת ממנין הטריות, והווי רק י"ז טרפות!?

ועוד איכא לאקשווי: והרי הא **דרב עזרא משמיה דרבא** [שמעתתא ג] בנקובת הטחול — **נמי נקובה היא**, והרי היא כלולה בטרפה של הנקבים. ואם כן, יש לנו למנות רק שש שמעות, כי נקובת הטחול היא בכלל כל הנקובות, ונמצא שיש רק י"ז טרפות!?

אלא, תריץ הכי: **הנך תרתי**, בהמה שנחתכו רגליה וגלודה, **דאפקת** לעיל, והיינו, שביארה הגמרא לעיל שלא שנה אותן התנא מפני שסבר כדעת המכשירים אותן, **לא תיפוק**, אלא **אכן** יש למנות אותן, כי תנא דבי רבי ישמעאל סבר כרבנן, שבהמה אשר נחתכו רגליה היא טרפה. וכן סבר כחכמים בגלודה, שהיא טרפה.

אמר עולא: ח' מיני טרפות נאמרו לו למשה **בסיני**:

א. **נקובה**, הכוללת את כל מיני הנקבים דלעיל.

ב. **ופסוקה**, הכוללת את פסוקת הגרגרת ופסוקת חוט השדרה.

ג. **נטולה**, הכוללת את ניטל הכבד, את ניטל עורה, דהיינו גלודה, וכן את "שף בוקא דאטמא מדוכתיה", שנחשב כניטל ממקומו.

ד. **וחפורה**, הכוללת את הריאה שחסרה, ואת בהמה שנחתכו רגליה.

ה. **קרועה**, הכוללת את קריעת הבשר החופה את הכרס מבחוץ.

ו. **ודרוסה**, הכוללת את דרוסת הזאב והארי.